

EĞİTİMİN KALİTESİNDE SINIRLI İYİLEŞME

Gökçe Uysal-Kolaşın* ve Duygu Güner**

Yönetici Özeti

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2009 yılı raporu 7 Aralık 2010 tarihinde açıklandı. Sonuçlar Türkiye'nin aldığı puanlarda bir iyileşme yaşandığını ancak bu iyileşmenin yeterli olmadığını gösteriyor. Türkiye 2003'ten 2009'a matematik, fen okuryazarlığı ve okuma becerisi puan türünün ortalamasını 433'ten 454'e yükseltmiştir. Ancak bu puan artışlarına rağmen Türkiye 34 OECD ülkesi içinde tüm puan türlerinde 31. sırada yer almaktadır.

Diğer taraftan Türkiye en düşük başarı seviyesindeki öğrencilerinin başarısını yükseltebilmiştir.¹ En düşük düzey ve altındaki öğrencilerin oranı matematik okuryazarlığında 2003'te yüzde 52'den 2009'da yüzde 42'ye; fen okuryazarlığında 2006'da yüzde 46,6'dan 2009'da yüzde 29,9'a düşmüştür. 2009 PISA sonuçları en düşük başarı düzeylerinde gözlenen kümelenmenin kaybolmakta olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu gelişme eğitim sisteminin daha eşitlikçi bir yapıya dönüştüğünün zayıf olsa da umut verici bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır. Ancak 2008-2009 eğitim yılında ortaöğretimde net okullaşma oranı yüzde 59'dur. 15 yaşında eğitim sisteminin dışında kalan gençlerin sayısı çok yüksektir. Bu gençlerin PISA sınavlarına girmediği göz önünde bulundurulursa Türkiye'deki 15 yaşındaki gençlerin gerçek yeterlilik seviyesinin PISA sonuçlarından daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin eğitimde kat etmesi gereken mesafe küçülmüştür.

Türkiye 2009 PISA' da tüm alanlarda puanını yükseltti ama sıralaması değişmedi

OECD 2000 yılından itibaren her üç yılda bir üye ve ortak ülkeleri kapsayan bir eğitim araştırması yapmaktadır. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) olarak bilinen bu araştırma 15 yaş grubundaki öğrencileri kapsamakta ve okuma becerileri, matematik ve fen okuryazarlığı alanlarında öğrencilerin yeterliliklerini ölçmeyi amaçlamaktadır. PISA alışlagelmiş başarı testlerinin aksine bilgi odaklı değildir; edinilen bilgi ve becerilerin günlük hayatta karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmede ne derece kullanılabilirliğine odaklanmış bir sınavdır (MEB, 2010).² Bu açıdan PISA sonuçları Milli Eğitim Sistemi'nin performansının da bir ölçütüdür ve bu araştırma sonuçları eğitim sisteminin güçlü ve zayıf yanlarının tespitini mümkün kılmakta, iyileştirmeye yönelik planlamalar için gerekli veriyi sağlamaktadır.

2009 yılında yapılan PISA çalışmasının 7 Aralık 2010 tarihinde açıklanan sonuçları kamuoyunda da yankı uyandırdı. Kamuoyunda oluşan ortak görüş Türkiye'nin aldığı puanlarda bir iyileşme yaşandığı ancak bu iyileşmenin yeterli olmadığını yönündedir. Şekil 1 bu bulguları açıkça göstermektedir.

Türkiye, en başarılı olduğu okuma becerileri alanında bile 464 puanla 493 olan OECD ortalamasının oldukça altındadır.³ Öte yandan OECD, PISA sonuçları incelenirken milli gelir ve öğrenci başına yapılan harcama düzeyinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamakta ve ülkelerin başarı düzeylerindeki farklılaşmanın önemli bir kısmının bu iki değişkenle açıklanabildiğini belirtmektedir (OECD, 2010).⁴ Ne yazık ki Türkiye hem milli gelir hem de eğitim harcamaları bakımından OECD ülkelerinin oldukça gerisindedir. Ayrıca Türkiye'de PISA sınavına katılan öğrencilerin yüzde 58'i uluslararası düzeyde sosyoekonomik göstergeler açısından en dezavantajlı grubun içerisinde.⁵

* Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal-Kolaşın, Betam, Direktör Yardımcısı, gokce.kolasin@bahcesehir.edu.tr

** Duygu Güner, Betam, Araştırma Görevlisi, duygu.guner@bahcesehir.edu.tr

¹ PISA değerlendirme ölçeğinde 1 en düşük 6 en yüksek olmak üzere farklı yeterlilik düzeyleri kullanılmaktadır.

² Tanım Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan PISA 2009 Projesi Ulusal Ön Raporu'ndan alınmıştır.

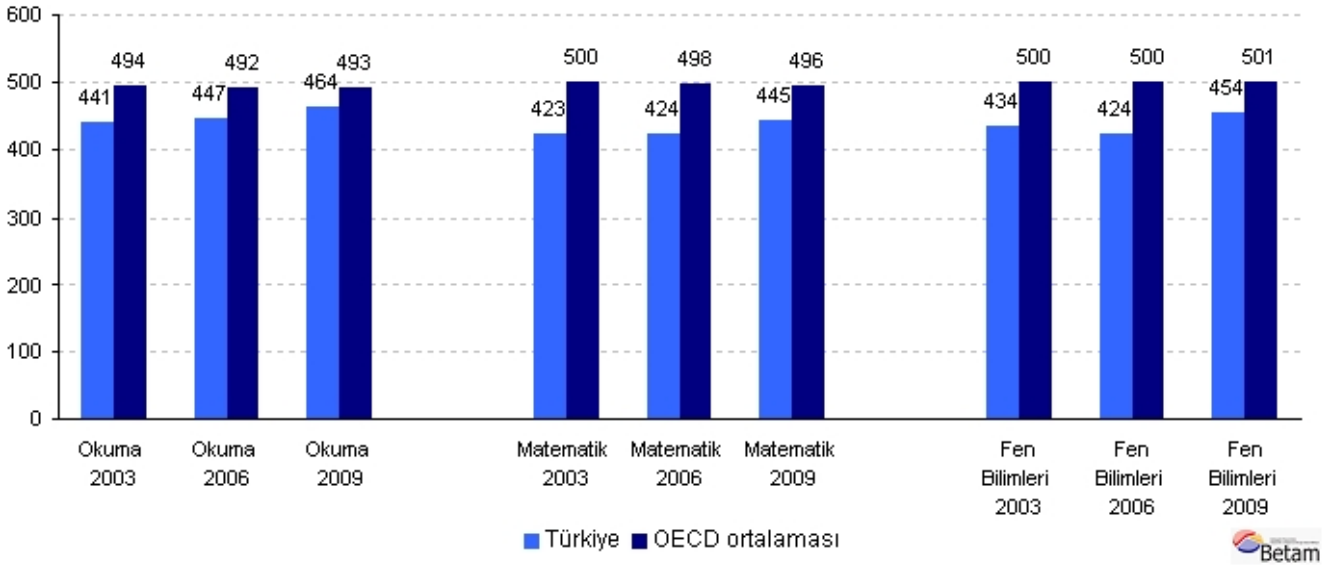
<http://earged.meb.gov.tr/pdf/pisa2009rapor.pdf>

³ OECD ortalaması OECD üye ülkelerin ortalama puanlarının aritmetik ortalamasıdır. Puanlar sınava katılan öğrenci sayısına göre ağırlıklandırılmamıştır.

⁴ Raporun geniş özetine aşağıdaki linkten ulaşılabilir. <http://www.pisa.oecd.org/dataoecd/34/60/46619703.pdf>

⁵ Bu oran Şili, Portekiz, İspanya, İtalya ve Polonya'da yüzde yirminin üzerinde, Norveç, Kanada, Avustralya, İzlanda, Finlandiya gibi gelişmiş ülkelerde ise yüzde 5'in altındadır. Türkiye gibi yüksek bir paya sahip bir diğer ülke de yüzde 58'le Meksika'dır.

Şekil 1 Sınav türlerine göre Türkiye ve OECD ortalamaları (2003, 2006 ve 2009)

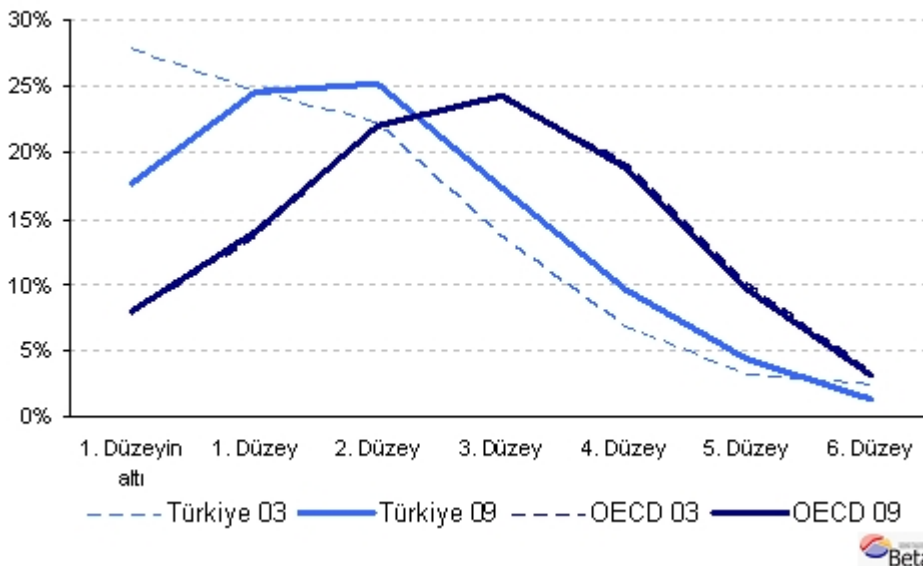
Kaynak: MEB, OECD; PISA 2003, 2006, 2009 sonuçları

Bu nedenle Türkiye'nin PISA da elde ettiği sonuçlar milli gelir, eğitim harcamaları ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu da dikkate alınarak değerlendirildiğinde OECD, Türkiye, Brezilya, Arjantin ve Şili'nin PISA'da gösterdikleri iyileşmeyi "etkileyici" olarak tanımlamaktadır. Gerçekten de Türkiye PISA'ya katıldığı ilk yıl olan 2003'ten 2009'a her üç puan türünde de önemli ilerlemeler kaydetmiş, üç puan türünün ortalamasını 433'ten 454'e yükseltmiştir. Bu iyileşmenin nereden kaynaklandığını görmek için PISA sonuçlarına biraz daha yakından bakmak gerekmektedir.

Matematik okuryazarlığında en düşük seviyede büyük ilerleme

Türkiye 2003'ten 2009'a matematik okuryazarlığı puanını 423'ten 445'e çıkarmış, bu puanla 34 OECD ülkesi içinde 31., PISA 2009'a katılan 65 ülke içerisinde ise 41. olmuştur.⁶ Türkiye matematik okuryazarlığında Meksika ve Brezilya'nın ardından en yüksek puan artışı gösteren üçüncü ülkedir. Ancak Türkiye'nin matematik okuryazarlığı alanındaki esas başarısı 2. seviyenin altında matematik yeterliliğine sahip öğrencilerin oranını 2003'te yüzde 52 olan seviyesinden 2009'da yüzde 42'ye çekebilmiş olmasıdır (Şekil 2).

Şekil 2 Matematik okuryazarlığı alanında öğrencilerin yeterlilik düzeyi dağılımı (2003-2009)

Kaynak: MEB, OECD; PISA 2003, 2009 sonuçları

⁶ PISA 2003 özellikle matematik okuryazarlığını ölçmeye ağırlık veren bir sınavdır. Bu nedenle 2009'da matematik okuryazarlığı puanlarında kaydedilen iyileşmeyi görebilmek için 2003 PISA sonuçları referans noktası olarak alınmıştır.

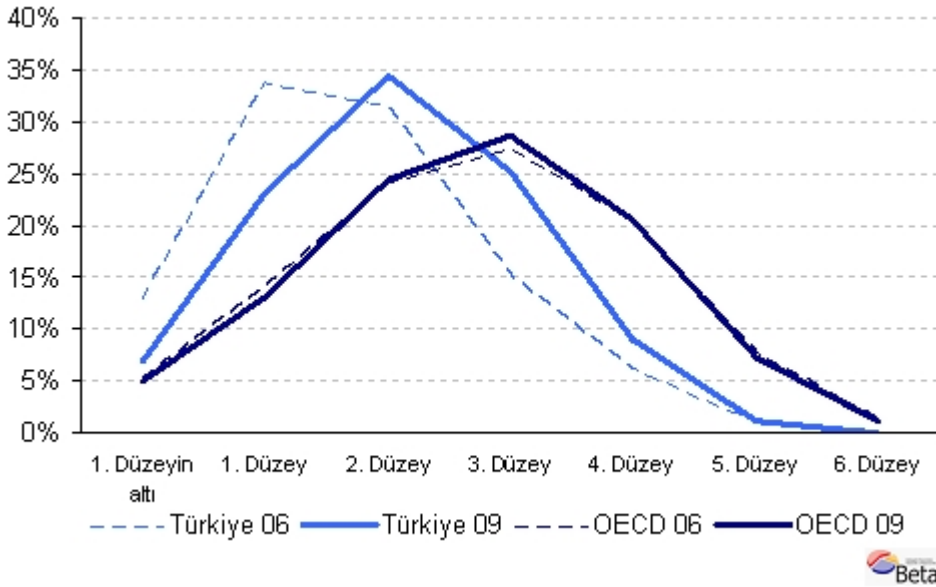
Şekil 2’de dikkati çeken bir diğer nokta ise 2003’te görece daha sağa çarpık olan yeterlilik düzeyi dağılımının 2009’da bir nebze düzelmiş olmasıdır. Diğer bir deyişle bu iyileşme en başarılı gruplarda (5. ve 6. düzeyde) bir genişlemeden ziyade düşük başarı düzeylerindeki (1. düzey ve altı) öğrencilerin toplam içerisindeki payının azalmasıyla gerçekleşmiştir. Sonuç olarak orta başarı düzeylerinde (2., 3. ve 4. düzey) bulunan öğrencilerin payı artmıştır. Bu durum dağılımın zamanla OECD ortalama dağılımına yaklaşılabileceği yönünde umut vermektedir.

Fen okuryazarlığında en yüksek artış gösteren iki ülkeden biri Türkiye

Türkiye 2006 yılından 2009 yılına fen okuryazarlığı puanını 424’ten 454’e 30 puan arttırmış ve bu alanda puanını en çok arttıran iki ülkeden biri olmuştur.⁷ Türkiye bu puanla OECD ülkeleri arasında 31., tüm ülkeler arasında 42. olmuştur.

Matematik okuryazarlığında olduğu gibi fen okuryazarlığı yeterlilik düzeylerinin dağılımı da iyileşmiş, düşük başarı düzeylerindeki (1. düzey ve altı) öğrencilerin toplam içerisindeki payı azalmıştır (Şekil 3). 2. seviyenin altında fen okuryazarlığı yeterliliğine sahip öğrencilerin oranını 2006’da yüzde 46,6 iken 2009’da yüzde 29,9’a gerilemiştir.

Şekil 3 Fen okuryazarlığı alanında öğrencilerin yeterlilik düzeyi dağılımı (2006-2009)

Kaynak: MEB, OECD; PISA 2006, 2009 sonuçları

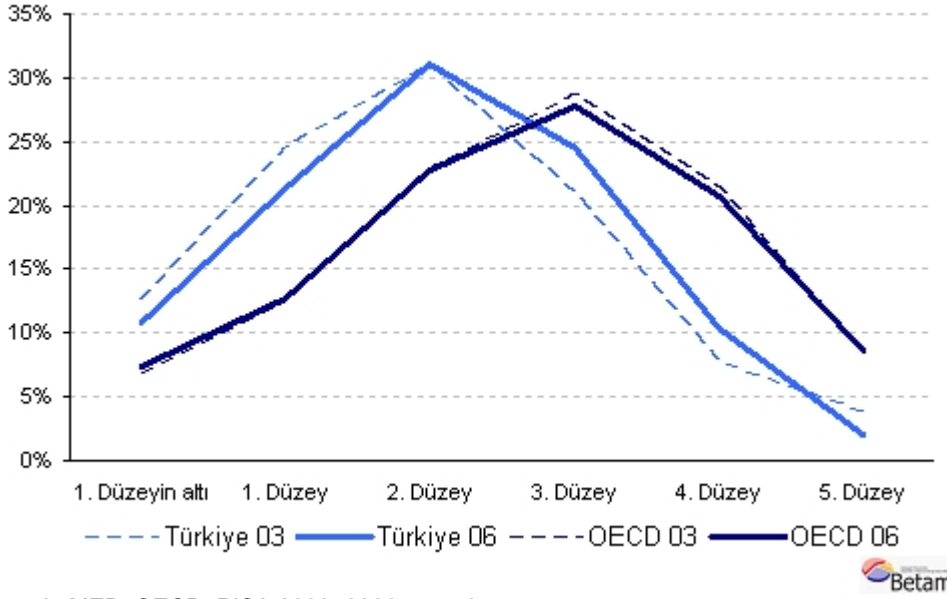
Okuma becerisi yeterlilik düzeyleri OECD ortalamasına yakın

Türkiye 2003’ten 2009’a okuma becerisi puanını 441’den 464’e çıkarmış ve OECD ülkeleri arasında 31., tüm ülkeler arasında ise 39. olmuştur. 2003’te PISA’ya katılan öğrencilerin yüzde 37’si 2. düzeyin altında başarı göstermişken bu oran 2006’da yüzde 32,6’ya düşmüştür. Bu düşüş son PISA 2009’da da devam etmiş ve 2. düzeyden daha düşük bir başarı gösteren öğrencilerin oranı 24,5’e kadar gerilemiştir (Şekil 4 ve Şekil 5).

2003, 2006 ve 2009 yıllarında okuma becerisi başarı düzeylerinin sınırları değiştirilmiştir. Örneğin 2003 yılında 421 olan 2. düzey alt sınırı 2009 yılında 407,47 olarak belirlenmiştir. Ayrıca 2003 ve 2006 yıllarında okuma becerisi puanları altı farklı başarı düzeyi ile ifade edilirken 2009 yılında düzey sayısı sekize çıkmıştır. Bu nedenle yıllar arasında bir karşılaştırma yapmak olanaklı değildir. Diğer taraftan 2009 yılı sonuçları dağılımın OECD ortalamasına iyice yaklaşıldığını ancak halen 2. düzeyde bir kümelenme olduğunu göstermektedir (Şekil 5).

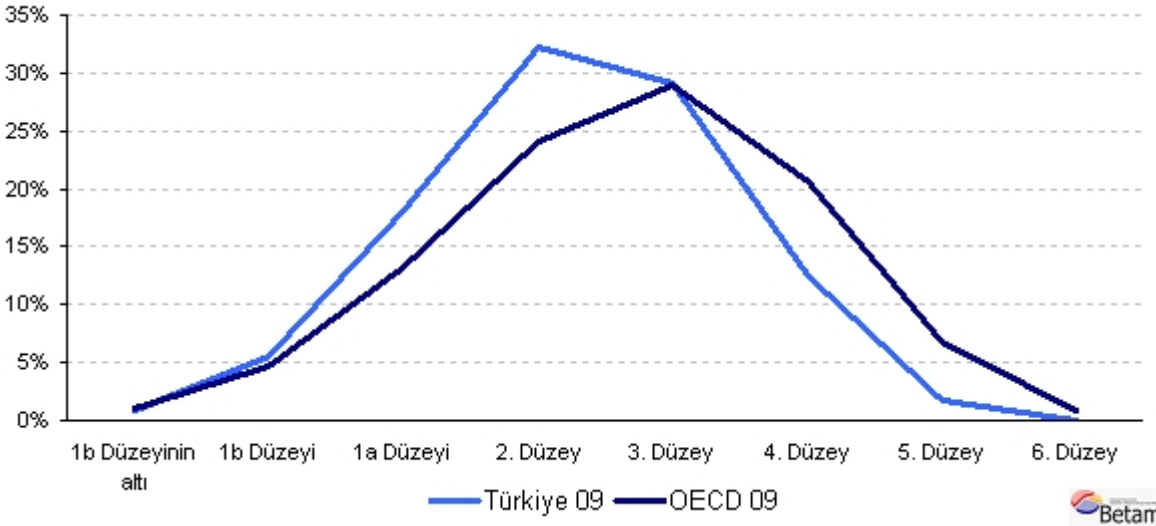
⁷ PISA 2006 ise fen okuryazarlığını ölçmeye ağırlık veren bir sınavdır. Bu nedenle 2009’da fen okuryazarlığı puanlarında kaydedilen iyileşmeyi görebilmek için 2006 PISA sonuçları referans noktası olarak alınmıştır. Fen okuryazarlığı puanında 30 puanlık bir artış gerçekleştiren diğer ülke Katar’dır.

Şekil 4 Okuma becerisi alanında öğrencilerin yeterlilik düzeyi dağılımı (2003-2006)

Kaynak: MEB, OECD; PISA 2003, 2006 sonuçları

Şekil 5 Okuma becerisi alanında öğrencilerin yeterlilik düzeyi dağılımı (2009)

Kaynak: MEB, OECD; PISA 2009 sonuçları

2009 PISA sonuçları en düşük başarı düzeylerinde gözlenen kümelenmenin kaybolmakta olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Çünkü başlangıçta da belirtildiği üzere PISA sonuçları yalnızca öğrencilerin başarı düzeyinin bir göstergesi değil, aynı zamanda Milli Eğitim Sistemi'nin de bir başarı ölçüsüdür. Bütün alanlarda 2. yeterlilik düzeyinin altında kalan öğrenci oranının azalması eğitim sisteminin daha eşitlikçi bir yapıya dönüştüğünün zayıf olsa da umut verici bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır.

Ancak 2008-2009 eğitim yılında ortaöğretimde net okullaşma oranı yüzde 59'dur. 15 yaşında eğitim sisteminin dışında kalan gençlerin sayısı çok yüksektir. Bu gençlerin PISA sınavlarına girmediği göz önünde bulundurulursa Türkiye'deki 15 yaşındaki gençlerin gerçek yeterlilik seviyesinin PISA sonuçlarından daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin eğitimde kat etmesi gereken mesafe küçülmemiştir.